

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Důchodový systém v České republice
Pension System in the Czech Republic

Student: Lucie Paprskářová
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Jiřina Krajčová

Ostrava 2011

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením mé vedoucí bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité zdroje a literaturu.

Vedoucí práce Ing. Jiřině Krajčové děkuji za pomoc při tvorbě bakalářské práce.

Ostrava

10. května 2011

.....
Lucie Paprskářová

Obsah

1 Úvod	1
2 Důchodové pojištění	3
2.1 Důchodové pojištění jako součást sociálního pojištění.....	3
2.2 Účtování sociálního pojištění	4
2.2.1 Účtování sociálního pojištění u zaměstnanců	4
2.2.2 Účtování sociálního pojištění u společníků a členů družstev	5
2.2.3 Účtování sociálního pojištění individuálních podnikatelů.....	5
2.3 Vznik a vývoj důchodového pojištění.....	6
2.3.1 Období 1918 – 1938	6
2.3.2 Období 1939 – 1945	6
2.3.3 Období 1946 – 1948	6
2.3.4 Období 1949 – 1989	6
2.3.5 Období po roce 1989	7
2.4 Základní principy důchodového pojištění	7
2.5 Základní pojmy	8
2.5.1 Doby pojištění	8
2.5.2 Náhradní doby pojištění	9
2.5.3 Vyloučené doby.....	9
2.6 Základní ukazatele pro výpočet důchodu	10
2.6.1 Rozhodné období.....	10
2.6.2 Výpočtový základ	10
2.6.3 Osobní vyměřovací základ	11
2.6.4 Roční vyměřovací základ	12
2.6.5 Všeobecný vyměřovací základ.....	12
2.6.6 Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu.....	12
2.6.7 Důchodový věk.....	13

3 Jednotlivé druhy důchodů	15
3.1 Dávkové schéma důchodového pojištění	15
3.2 Starobní důchod	16
3.2.1 Obecný starobní důchod	17
3.2.2 Předčasný starobní důchod	19
3.3 Invalidní důchod	20
3.3.1 Invalidita	20
3.3.2 Potřebná doba pojištění	20
3.3.3 Výše procentní výměry	21
3.3.4 Dopočtená doba	21
3.3.5 Mimořádný invalidní důchod	22
3.3.6 Trvání nároku na invalidní důchod	22
3.3.7 Souběh nároků na starobní a invalidní důchod	22
3.4 Vdovský a vdovecký důchod	22
3.4.1 Nárok na vdovský a vdovecký důchod	23
3.4.2 Výše procentní výměry	23
3.4.3 Souběh nároků na starobní a vdovský nebo vdovecký důchod	24
3.5 Sirotčí důchod	24
3.5.1 Nárok na sirotčí důchod	24
3.5.2 Nezaopatřenost dítěte	24
3.5.3 Výše procentní výměry	25
3.6 Penzijní připojištění	25
3.6.1 Charakteristika penzijního připojištění	25
3.6.2 Penzijní fond	26
3.6.3 Účastník penzijního připojištění	26
3.6.4 Nároky z penzijního připojištění	26
3.6.5 Příspěvky na penzijní připojištění	27

3.6.6 Daňová podpora penzijního připojištění	28
4 Reformy důchodového systému	29
4.1 Reforma dle PES.....	29
4.1.1 Doporučení závěrečné zprávy PES z června 2010	29
4.2 Vládní reforma důchodového systému k datu 15. 3. 2011	31
4.3 Porovnání návrhu PES s návrhem vládní koalice.....	32
4.4 Důchodový systém na Slovensku.....	33
4.4.1 Charakteristika pilířů důchodového systému.....	34
4.4.2 Podsystemy důchodového pojištění	35
4.5 Porovnání důchodové reformy SR s návrhem vlády ČR.....	36
4.6 Návrh mé důchodové reformy	37
5 Závěr	40
Seznam literatury.....	42
Seznam internetových odkazů a zákonů	43
Seznam zkratek.....	45
Prohlášení o využití výsledků diplomové (bakalářské) práce.....	46
Seznam příloh	47

1 Úvod

Téma bakalářské práce, Důchodový systém v České republice, jsem si vybrala, protože toto téma považuji za aktuální. Ať už si to uvědomujeme nebo ne, budeme ho muset dřív nebo později řešit každý.

Důchodové pojištění patří mezi základní a také mezi nejdůležitější pojištění, neboť nám zabezpečuje hlavní příjem ve stáří. Také nás zabezpečuje před neočekávanými událostmi jako je nemoc z povolání, ztráta schopnosti výdělečné činnosti či smrt manžela či manželky.

Problematiku důchodového systému bych chtěla přiblížit z důvodu dnešní velké medializace tohoto tématu. V médiích se často hovoří o reformě důchodového systému. Jelikož se prodlužuje střední délka života, vláda již schválila prodloužení důchodového věku. Pokud by se důchody vyplácely dle nynější právní úpravy, došlo by v budoucnu k poklesu životní úrovně důchodců, neboť výše důchodů by byla minimální. Z tohoto důvodu se o tomto problému velmi diskutuje. Přes odlišné názory politiků, ekonomů a jiných odborníků je nutné dojít ke kompromisu.

Odborníci na sociální problematiku doporučují si spořit nad rámec důchodového pojištění. Čím dříve si nutnost spoření uvědomíme, tím lépe pro nás. Pokud si na důchod dnešní třicátníci a lidé mladší nezačnou spořit, může se stát, že v důchodu budou řešit finanční potíže.

V první části práce se zabývám důchodovým pojištěním jako součástí sociálního zabezpečení. Dále popisuji historii vzniku důchodového pojištění v České republice a vysvětluji základní principy a základní pojmy z oblasti důchodového pojištění.

V druhé části charakterizují jednotlivé druhy důchodů, které se z našeho důchodového systému vyplácejí. Dále v této části popisují penzijní pojištění se státním příspěvkem.

V poslední části bakalářské práce popisují možnosti, jak reformovat důchodový systém v České republice. Dále přibližují reformovaný důchodový systém Slovenské republiky. Najdete zde porovnání návrhů těchto reforem s reformovaným slovenským důchodovým systémem. Také se v této části nachází můj návrh důchodové reformy.

Cílem této bakalářské práce je popsat principy důchodového pojištění, vysvětlit jednotlivé pojmy týkající se důchodového pojištění, charakterizovat jednotlivé druhy důchodů a v neposlední řadě zdůvodnit návrhy reformy důchodového systému.

V této práci se odkazuji na právní stav ke dni 15. 3. 2011.

2 Důchodové pojištění

2.1 Důchodové pojištění jako součást sociálního pojištění

System sociálního pojištění se zaměřuje na řešení sociálních událostí, na které se lze dopředu připravit odložením části finančních prostředků, které budou v budoucnu tyto situace řešit. Mezi tyto sociální události patří ztráta zaměstnání, krátkodobá ztráta pracovní schopnosti, dlouhodobá ztráta pracovní schopnosti apod.

Pojistné na sociální zabezpečení zahrnuje:

- pojistné na důchodové pojištění
- pojistné na nemocenské pojištění
- příspěvek na státní politiku zaměstnanosti

Pojistné na sociální pojištění hradí výdaje na dávky nemocenského pojištění, dávky důchodového pojištění, dávky a služby státní politiky zaměstnanosti a správní výdaje. Dávky z nemocenského pojištění hradí nemocenské, ošetrovné, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a peněžitou pomoc v mateřství. Z příspěvku na státní politiku zaměstnanosti se poskytuje podpora v nezaměstnanosti a služby aktivní politiky zaměstnanosti jako je zprostředkování zaměstnání, rekvalifikace, společensky účelná pracovní místa, investiční pobídky a jiné.

Sociální pojištění je příjmem státního rozpočtu, případný deficit je vyrovnáván ostatními příjmy státního rozpočtu.

Poplatníci pojistného jsou obecně zaměstnanci, zaměstnavatelé, osoby samostatně výdělečně činné a osoby dobrovolně se účastníci důchodového pojištění.

Výše pojistného se stanoví procentní sazbou z vyměřovacího základu zjištěného za rozhodné období.

Rozhodným obdobím je kalendářní měsíc, s výjimkou OSVČ, u níž je rozhodným obdobím kalendářní rok.

Vyměřovacím základem u zaměstnanců je úhrn příjmů, které jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob. Maximální roční vyměřovací základ činí 72 násobek průměrné mzdy. Vyměřovacím základem u zaměstnavatelů je úhrn vyměřovacích základů všech zaměstnanců. Vyměřovacím základem u OSVČ je částka, kterou si OSVČ zvolí, ale nesmí být nižší než je 50 % daňového základu a také nesmí být nižší než je 12 násobek čtvrtiny průměrné mzdy u osoby vykonávající hlavní

výdělečnou činnost a u osoby vykonávající vedlejší výdělečnou činnost je to 12 násobek desetiny průměrné mzdy. Maximální vyměřovací základ u OSVČ je 72 násobek průměrné mzdy. U osob dobrovolně účastných důchodového pojištění činí vyměřovací základ nejméně 1/4 průměrné mzdy.

Sazby pojistného dle Zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti:

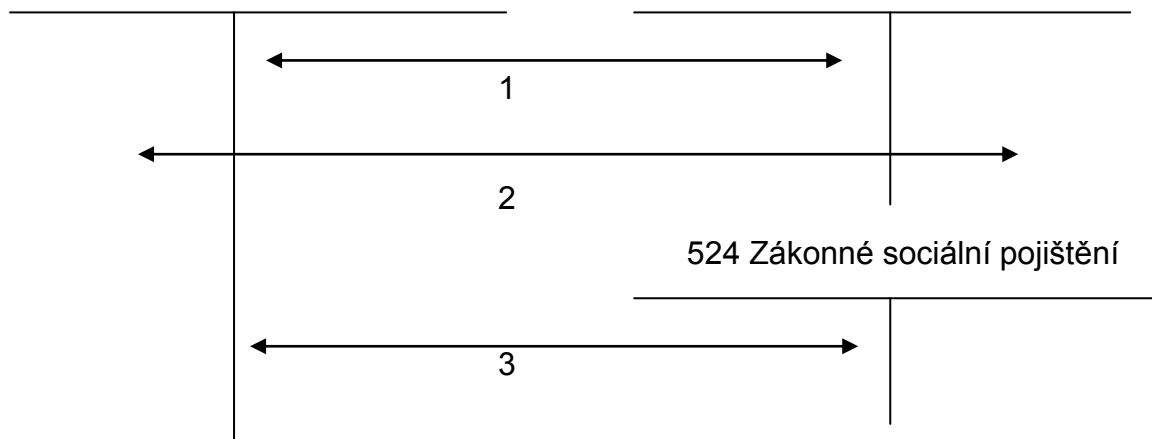
- zaměstnanec 6,5 % (0 % na nemocenské pojištění, 6,5 % na důchodové pojištění, 0 % na státní politiku zaměstnanosti)
- zaměstnavatel v roce 2010 25 % (2,3 % na nemocenské pojištění, 21,5 % na důchodové pojištění, 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti)
- zaměstnavatel v roce 2011 24,1 % (1,4 % na nemocenské pojištění, 21,5 % na důchodové pojištění, 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti) nebo 26 % (3,3 % na nemocenské pojištění, 21,5 % na důchodové pojištění, 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti)
- OSVČ 29,2 % (0 % na nemocenské pojištění, 28 % na důchodové pojištění, 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti)
- osoby dobrovolně se účastníci důchodového pojištění 28 % (0 % na nemocenské pojištění, 28 % na důchodové pojištění, 0 % na státní politiku zaměstnanosti)

2.2 Účtování sociálního pojištění

2.2.1 Účtování sociálního pojištění u zaměstnanců¹

336 Zúčtování s institucemi sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění

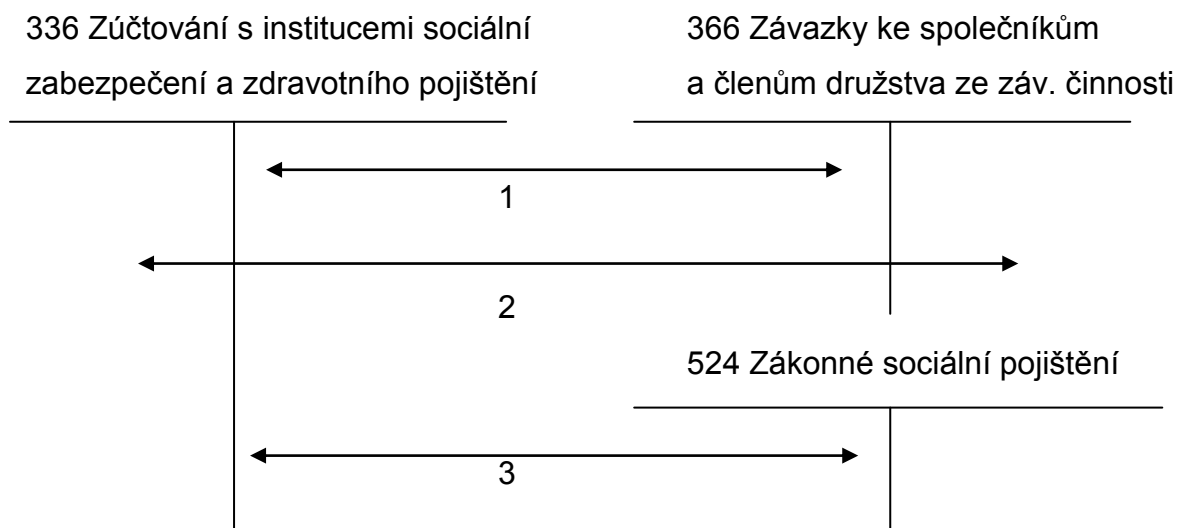
331 Zaměstnanci

¹ Kolektiv autorů (2009)

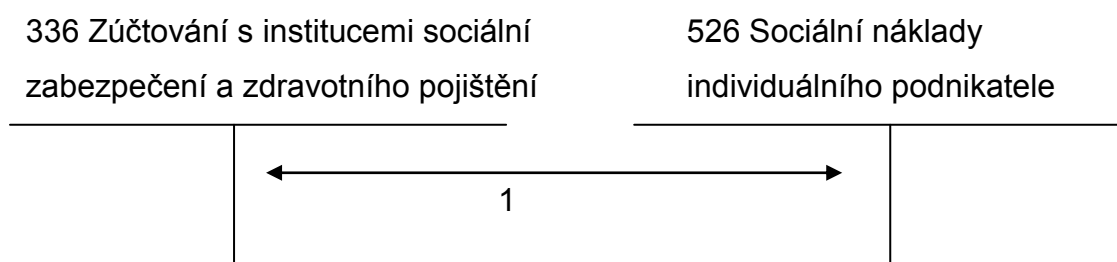
- 1 Úhrada sociálního pojištění z příjmu zaměstnance
- 2 Dávky sociálního pojištění zaměstnance
- 3 Úhrada zákonného sociálního pojištění zaměstnavatele za zaměstnance

2.2.2 Účtování sociálního pojištění u společníků a členů družstev²

- 1 Úhrada sociálního pojištění z příjmu společníka či člena družstva
- 2 Dávky sociálního pojištění společníka či člena družstva
- 3 Úhrada zákonného sociálního pojištění zaměstnavatele za společníka či člena družstva

2.2.3 Účtování sociálního pojištění individuálních podnikatelů³

- 1 Úhrada sociálního pojištění individuálního podnikatele

Účet 524 Zákonné sociální pojištění je dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů § 24 odst. 2 písm. f náklad daňový.

Účet 526 Sociální náklady individuálního podnikatele je dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů § 25 odst.1 písm. g nedaňový náklad.

² Kolektiv autorů (2009)

³ Kolektiv autorů (2009)

2.3 Vznik a vývoj důchodového pojištění

Vznik a vývoj důchodového pojištění vychází dle Tröster a kol. (2010).

2.3.1 Období 1918 – 1938

Československá republika převzala právní předpisy od Rakouska-Uherska a postupně přijímala právní předpisy nové. Nejvýznamnějším právním předpisem byl zákon č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří. Na základě tohoto zákona byli pojištěni všichni zaměstnanci s výjimkou zaměstnanců, kteří byli tímto zákonem vyloučeni – zejména státní zaměstnanci, kteří byli zabezpečeni výhodněji. Poskytovaly se invalidní a starobní důchody, vyrovnávací příplatky k těmto důchodům, vdovský, vdovecký a sirotčí důchody a odbytné.

2.3.2 Období 1939 – 1945

Za okupace nedošlo v oblasti důchodového pojištění k významným změnám. Došlo jen k novelám, které měly za cíl přizpůsobit se tehdejšímu hospodářskému, politickému a měnovému podmínkám.

2.3.3 Období 1946 – 1948

Právní předpisy z období okupace nebyly uznány za součást právního řádu. Zákon č. 99/1948 Sb., o národním pojištění byl velmi moderní a pokrokový a vycházel z anglického modelu Sira Beveridge. Tímto zákonem byla vytvořena nová jednotná soustava národního pojištění a poprvé rozšířil důchodové zabezpečení na samostatně hospodařící rolníky.

2.3.4 Období 1949 – 1989

V tomto období byl opuštěn pojišťovací princip, tedy od systému sociálního pojištění se přešlo k systému sociálního zabezpečení. Zákonem č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení se zvýšil počet důchodově zabezpečených osob. Zvýšila se i výše a počet poskytovaných dávek. Odvětví sociálního zabezpečení se stalo nákladnějším.

V období druhé reformy sociálního zabezpečení byly přijaty zákony č. 101/1964 Sb., o sociálním zabezpečení a zákon č. 103/1964 Sb., o sociálním zabezpečení družstevních rolníků. Těmito zákony došlo ke zhoršení úrovně důchodového zabezpečení vlivem nepříznivého ekonomického vývoje.

K významné reformě došlo v 70. letech, kdy byl přijat zákon č. 121/1975 Sb., o sociálním pojištění, ve kterém byla přijata tzv. propopulační opatření.

Na konci osmdesátých let byl přijat zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, který z části platí doposud.

2.3.5 Období po roce 1989

Již brzy po listopadu 1989 bylo zřejmé, že reforma sociálního zabezpečení je nezbytná. Klíčovým se stal přechod od sociálního zabezpečení k sociálnímu pojištění. V roce 1994 byl zaveden doplňkový důchodový systém – penzijní připojištění se státním příspěvkem, který je upraven zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením. V roce 1995 byl přijat zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Vzhledem k demografickému vývoji, kdy se zvyšuje průměrný dožívaný věk, snižuje se porodnost, zvyšuje se počet osob v postproduktivním věku a klesá počet osob ve věku produktivním, je zavedení důchodové reformy nezbytné.

K důležitým změnám došlo s účinností od 1. 1. 2010. Nadále se postupně zvyšuje důchodový věk, postupně se prodlužuje potřebná doba pojištění pro vznik nároku na starobní důchod, také došlo k novému vymezení invalidity.

2.4 Základní principy důchodového pojištění

- důchodového pojištění se účastní téměř všechny ekonomicky aktivní osoby
- za stanovených podmínek je povinná účast na důchodovém pojištění, ve stanovených případech je možnost dobrovolné účasti na důchodovém pojištění
- jednotná úprava pro všechny skupiny pojištěnců
- obligatornost dávek – při splnění podmínek vzniká právní nárok na důchod z důchodového pojištění
- zabezpečení soudní ochrany – ve všech věcech důchodového pojištění se uplatňuje soudní přezkum rozhodnutí ČSSZ, v první instanci řeší Krajské soudy
- důchody z důchodového pojištění jsou státem garantovány, jelikož výdaje na důchodové pojištění jsou výdaje ze státního rozpočtu, přičemž pojistné na důchodové pojištění se vede na samostatném účtu státního rozpočtu a uvádí se jako samostatná položka příjmů státního rozpočtu
- platí se stanovené pojistné na důchodové pojištění

- princip solidarity – uplatňuje se převážně u pojištěnců s vyššími příjmy s pojištěnci s nižšími příjmy
- princip průběžného financování (PAYGO) – nevytvářejí se žádné kapitálové fondy
- důchodové pojištění provádí státní orgány (ČSSZ, OSSZ)
- princip dynamičnosti – při výpočtu důchodu se aktivizují příjmy pojištěnců prostřednictvím stanovených koeficientů

2.5 Základní pojmy

2.5.1 Doby pojištění

Tyto doby jsou důležitým ukazatelem pro stanovení výpočtového základu u přímých důchodů, které mají charakter výdělečné činnosti. V této době se platí pojistné na důchodové pojištění. Za dobu pojištění lze uznat:

- pracovní poměr, který zakládá účast na nemocenském pojištění
- služební poměr vojáků z povolání, příslušníků Policie ČR, Vězeňské služby ČR, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace, Celní správy ČR, Hasičského záchranného sboru ČR
- členský poměr k družstvu, který zakládá účast na nemocenském pojištění
- činnosti OSVČ, kdy trvá povinná nebo dobrovolná účast na důchodovém pojištění
- výkon práce společníků a jednatelů pro společnost s ručením omezených a komanditistů pro komanditní společnost
- dohoda o pracovní činnosti
- pracovní vztah uzavřený podle cizích právních předpisů
- výkon funkce soudců, členů zastupitelstev územních samosprávných celků, ústavních a dalších činitelů
- výkon pečovatelské služby dobrovolnými pracovníky a výkon pěstounské péče pěstouny
- výkon práce ve výkonu trestu odnětí svobody, který zakládá účast na nemocenském pojištění
- studium na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole, jde-li o studium před rokem 1996, s výjimkou doby studia po dosažení věku 18 let

2.5.2 Náhradní doby pojištění

Tyto doby jsou spojeny s omezeným příjmem pojištěnce. V této době se neplatí pojistné, ale započítávají se stejně jako doby pojištění. Za náhradní doby pojištění lze uznat:

- doba nezaměstnanosti – doba pobírání podpory v nezaměstnanosti nebo při rekvalifikaci a nejvýše v rozsahu 3 let doby vedení uchazeče o zaměstnání v evidenci úřadu práce
- výkon vojenské služby
- výkon civilní služby
- péče o dítě ve věku do 4 let
- péče o osobu, která je závislá na péči jiné osoby
- péče o bezmocnou osobu
- péče o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené
- pobírání plného invalidního důchodu a od roku 2010 pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně
- pobírání nemocenských dávek
- příprava osoby se změněnou pracovní schopností pro pracovní uplatnění
- studium na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole od roku 1996 do roku 2009 po dobu prvních 6 let studia po dosažení 18 let věku
- doba podle rozhodnutí soudu
- doba dobrovolné účasti na důchodovém pojištění

Dojde-li k souběhu doby pojištění a náhradní doby pojištění, započte se ta doba, která je pro pojištěnce výhodnější.

Doby pojištění, které se týkají výdělečné činnosti, s výjimkou doby samostatné výdělečné činnosti, prokazují prostřednictvím evidenčních listů důchodového pojištění (před rokem 1996 evidenčních listů důchodového zabezpečení).

2.5.3 Vyloučené doby

Doby, kdy pojištěnec byl účasten důchodového pojištění a z objektivních zákonných důvodů nepracoval a zpravidla nedosahoval příjmů. Tyto doby se vylučují proto, aby pojištěnec nebyl znevýhodněn v dobách, kdy neměl žádný příjem nebo jeho příjem byl nízký. Vyloučené doby jsou doby:

- pobírání dávek nemocenského pojištění
- pobírání starobního, plného invalidního nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně
- výkon vojenské služby
- výkon civilní služby
- péče o dítě ve věku do 4 let věku
- péče o osobu, která je závislá na péči jiné osoby
- péče o bezmocnou osobu
- vedení v evidenci Úřadu práce jako uchazeče o zaměstnání
- příprava osoby se změněnou pracovní schopností pro pracovní uplatnění
- doba studia, která zakládá účast na důchodovém pojištění

2.6 Základní ukazatele pro výpočet důchodu

2.6.1 Rozhodné období

Období 30 kalendářních let bezprostředně před rokem přiznání důchodu, přičemž tohoto cílového stavu bude dosaženo postupně, tj. v roce 2018. Do rozhodného období se nezahrnuje kalendářní rok, ve kterém pojištěnec dosáhl 18 let věku a kalendářní roky předcházející, dále se nezahrnují kalendářní roky před rokem 1986.

2.6.2 Výpočtový základ

Výpočtovým základem je osobní vyměřovací základ pokud nepřevyšuje první redukční hranici. Pokud převyšuje, stanoví se výpočtový základ tak, že částku do první redukční hranice počítáme v plné výši a z částky nad první redukční hranici do druhé redukční hranice počítáme 30 %. Z částky nad druhou redukční hranici se počítá 10 %.

První redukční hranice v roce 2010 činila 10 500 Kč, v roce 2011 tato redukční hranice činí 11 000 Kč. Druhá redukční hranice v roce 2010 činila 27 000 Kč, v roce 2011 činí 28 200 Kč.

Tab. 2. 1 Redukční hranice v období let 1996 – 2011

Důchody přiznané v roce	První redukční hranice v Kč	Druhá redukční hranice v Kč	Nařízení vlády č.
1996	5 000	10 000	155/ 1995 Sb.
1997	5 600	11 200	255/1996 Sb.
1998	5 900	11 800	254/1997 Sb.
1999	6 100	13 000	234/ 1998 Sb.
2000	6 300	14 200	228/1999 Sb.
2001	6 600	15 300	375/2000 Sb.
2002	7 100	16 800	346/2001 Sb.
2003	7 400	17 900	439/2002 Sb.
2004	7 500	19 200	338/2003 Sb.
2005	8 400	20 500	521/2004 Sb.
2006	9 100	21 800	414/2005 Sb.
2007	9 600	23 300	462/2006 Sb.
2008	10 000	24 800	257/2007 Sb.
2009	10 500	27 000	365/2008 Sb.
2010	10 500	27 000	365/2008 Sb.
2011	11 000	28 200	281/2010 Sb.

Zdroj: Vybíral (2010)

2.6.3 Osobní vyměřovací základ

Měsíční průměrný úhrn ročních vyměřovacích základů pojištěnce za rozhodné období. Vypočítá se podle vztahu $30,4167 \times \frac{\text{úhrn RVZ}}{KD - VD}$.

30,147 – průměrný počet kalendářních dnů, které připadají na kalendářní měsíc v nepřestupném roce

RVZ – roční vyměřovací základ

KD – počet kalendářních dnů za rozhodné období

VD – počet vyloučených kalendářních dnů v rozhodném období.

2.6.4 Roční vyměřovací základ

Skutečně dosažené vyměřovací základy pojištěnce za jednotlivé kalendářní roky rozhodného období vynásobené o koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu.

2.6.5 Všeobecný vyměřovací základ

Stanoví vláda nařízením ve výši průměrné měsíční mzdy za kalendářní rok zjištěné ČSÚ a slouží k přizpůsobení skutečných příjmů pojištěnce vzhledem k růstu mezd.

Tab. 2. 2 Všeobecné vyměřovací základy

Rok	VVZ v Kč	Rok	VVZ v Kč
1996	9 676	2003	16 769
1997	10 696	2004	17 882
1998	11 693	2005	18 809
1999	12 655	2006	20 050
2000	13 490	2007	21 527
2001	14 640	2008	23 208
2002	15 711	2009	24 091

Zdroj: Vybíral (2010)

2.6.6 Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu

Jedná se o podíl všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, který o dva roky předchází roku přiznání důchodu, vynásobeného přepočítacím koeficientem (stanovuje vláda na základě údajů ČSÚ), a všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, za který se vypočítává roční vyměřovací základ.

Tab. 2. 3 Přepočítací koeficienty pro úpravu VVZ

Rok	Přepočítací koeficient	Rok	Přepočítací koeficient
1996	1,1194	2003	1,0665
1997	1,0891	2004	1,0532
1998	1,0850	2005	1,0707
1999	1,0620	2006	1,0753
2000	1,0942	2007	1,0942
2001	1,0693	2008	1,0184
2002	1,0717	2009	1,0269

Zdroj: Vybíral (2010)

2.6.7 Důchodový věk

Důchodový věk je základní podmínkou pro uplatnění nároku na starobní důchod. Má vliv i na ostatní důchody a jejich výši s výjimkou sirotčího důchodu. Důchodový věk není stanoven pro všechny stejně, rozlišuje se podle pohlaví, podle počtu vchovaných dětí u žen, podle data dosažení důchodového věku. Důchodový věk dělíme na obecný důchodový věk a snížený důchodový věk.

U obecného důchodového věku jsou stanoveny 3 období podle data narození, ve kterých jsou odlišné hranice důchodového věku.

1. období – důchodový věk u pojištěnců narozených před rokem 1936

U mužů činí důchodový věk 60 let, u žen 53-57 let podle počtu vchovaných dětí

- 5 a více vchovaných dětí – důchodový věk činí 53 let
- 4-3 vchované děti – důchodový věk činí 54 let
- 2 vchované děti – důchodový věk činí 55 let
- 1 vchované dítě – důchodový věk činí 56 let
- žádné vchované dítě – důchodový věk činí 57 let

2. období – důchodový věk u pojištěnců narozených v období 1936-1968

Důchodový věk se zvyšuje o kalendářní měsíce tak, že ke kalendářnímu měsíci, ve kterém dosáhl věkové hranice pro 1. období, se přičítají u mužů 2 kalendářní měsíce a u žen 4 kalendářní měsíce za každý i započatý kalendářní rok z období po 31. prosinci 1995 do dne dosažení uvedené věkové hranice.

3. období – důchodový věk u pojištěnců narozených po roce 1968

U mužů činní důchodový věk 65 let, u žen 62-65 let podle počtu vychovaných dětí

- 4 a více vychovaných dětí – důchodový věk činí 62 let
- 3 vychované děti – důchodový věk činí 63let
- 2 děti – důchodový věk činí 62 let
- 1 nebo žádné vychované dítě – důchodový věk činí 65 let

Snížený důchodový věk se týká pojištěnců účastných v odboji a pojištěnců, kteří pracovali stanovených počet let v preferovaných zaměstnáních. Snížený důchodový věk činí 55-59 let v závislosti na druhu vykonávané práce a 50-60 let v závislosti na pohlaví a zařazení do jedné ze čtyř skupin odboje. Nárok na sníženou hranici zůstává zachován do 31. 12. 2018. Obecný důchodový věk a snížený důchodový věk jsou si rovnocenné.

Individuální důchodový věk je nejnižší důchodový věk v případě, že pojištěnec splňuje více kritérií pro určení důchodového věku.

3 Jednotlivé druhy důchodů

3.1 Dávkové schéma důchodového pojištění

Důchodové pojištění v České republice rozeznává pět druhů důchodů, které jsou z tohoto systému poskytovány. Důchody lze rozdělit do dvou skupin, a to na důchody přímé a na důchody odvozené, v některé literatuře také nazývané nepřímé či pozůstalostní.

Do přímých důchodů zahrnujeme důchody:

- starobní
- invalidní

Za odvozené důchody se považují důchody:

- vdovské a vdovecké
- sirotčí

Přímé důchody se stanovují na základě doby pojištění a výše výdělku oprávněné osoby. Odvozené důchody se vyměřují z přímého důchodu, který pobíral zemřelý nebo na který by měl nárok.

Velikost důchodu se vypočítá na základě vztahu, který říká, že důchod je součtem základní výměry a procentní výměry. Základní výměra důchodu se stanoví pevnou částkou, která je jednotná pro všechny druhy důchodu. V roce 2010 činila 2170 Kč za měsíc, v roce 2011 se tato výměra zvýšila na 2230 Kč za měsíc. Procentní výměra důchodu se stanovuje procentní sazbou z výpočtového základu, vychází se z doby pojištění u přímých důchodů nebo z procentní výměry důchodu zemřelého u odvozených důchodů.

Tab. 3. 1 Přehled vývoje základních výměr důchodů

Základní výměra důchodu od data	Výše základní výměry v Kč
1. 7. 1998	1 310
1. 1. 2005	1 400
1. 1. 2006	1 470
1. 1. 2007	1 570
1. 1. 2008	1 700
1. 8. 2008	2 170
1. 1. 2011	2 230

Zdroj: Vybíral (2010)

Výše důchodu se stanoví měsíčně, a to vždy v celých korunách, zaokrouhluje se na celé koruny nahoru.

Tab. 3. 2 Průměrná výše důchodů v jednotlivých letech v Kč

Rok	Starobní důchod	Vdovský důchod	Plný inv. důchod	Muži	Ženy
1997	5 148	5 336	4 986	5 689	4 687
1998	5 576	5 791	5 398	6 174	5 087
1999	5 910	6 164	5 731	6 557	5 391
2000	6 292	6 628	6 118	6 988	5 735
2001	6 808	7 238	6 638	7 595	6 196
2002	6 833	7 266	6 666	7 622	6 213
2003	7 075	7 538	6 911	7 902	6 429
2004	7 270	7 737	7 088	8 133	6 600
2005	7 744	8 216	7 537	8 662	7 030
2006	8 187	8 736	7 962	9 157	7 431
2007	8 747	9 371	8 496	9 784	7 938
2008	9 638	10 251	9 337	10 715	8 784

Zdroj: Czso.cz

3.2 Starobní důchod

Starobní důchod představuje základní dávku důchodového pojištění. Patří také mezi nejčtetnější druh důchodu. Náklady na poskytování starobních důchodů tvoří největší položku ve výdajích na důchodové pojištění.

Účelem této dávky je nahradit ztrátu nebo omezení pracovního příjmu v důsledku snížení schopnosti výdělečné činnosti, které jsou způsobeny věkem jako sociální událostí. V tomto období je většinou výdělečná činnost ukončena.

Typy starobních důchodů:

- obecný starobní důchod
- předčasný starobní důchod

3.2.1 Obecný starobní důchod

Na tento důchod vznikne pojištěnci právo při splnění dvou podmínek, a to splnění potřebné doby pojištění a dosažení důchodového věku.

Důchodový věk viz kap. 2.6.7

Potřebná doba pojištění

Potřebná doba pojištění do roku 2009 činila 25 let. Nyní dochází postupně k navyšování této doby, a to na základě toho, ve kterém roce dosáhne pojištěnec stanoveného důchodového věku.

- důchodového věku dosáhne v roce 2010 – min. 26 let doby pojištění
- důchodového věku dosáhne v roce 2011 – min. 27 let doby pojištění
- důchodového věku dosáhne v roce 2012 – min. 28 let doby pojištění
- důchodového věku dosáhne v roce 2013 – min. 29 let doby pojištění
- důchodového věku dosáhne v roce 2014 – min. 30 let doby pojištění
- důchodového věku dosáhne v roce 2015 – min. 31 let doby pojištění
- důchodového věku dosáhne v roce 2016 – min. 32 let doby pojištění
- důchodového věku dosáhne v roce 2017 – min. 33 let doby pojištění
- důchodového věku dosáhne v roce 2018 – min. 34 let doby pojištění
- důchodového věku dosáhne po roce 2018 – min. 35 let doby pojištění

Nárok na starobní důchod vzniká také pojištěnci, který nesplnil výše uvedené podmínky, ale splnil dobu pojištění nejméně:

- 15 let a dosáhl věku aspoň 65 let před rokem 2010

- 16 let a dosáhl věku aspoň o 5 let vyššího než je důchodový věk pro muže stejného data narození v roce 2010
- 17 let a dosáhl věku aspoň o 5 let vyššího než je důchodový věk pro muže stejného data narození v roce 2011
- 18 let a dosáhl věku aspoň o 5 let vyššího než je důchodový věk pro muže stejného data narození v roce 2012
- 19 let a dosáhl věku aspoň o 5 let vyššího než je důchodový věk pro muže stejného data narození v roce 2013
- 20 let a dosáhl věku aspoň o 5 let vyššího než je důchodový věk pro muže stejného data narození po roce 2013

Pojištěnec, který nesplňuje výše uvedené podmínky, má také nárok na starobní důchod, pokud dosáhl věku 65 let a má nárok na invalidní důchod.

Všechny doby pojištění a některé náhradní doby pojištění se započítávají v plném rozsahu, ostatní náhradní doby pojištění se započítávají v rozsahu 80 %. U pojištěnců, kteří dosáhnou důchodového věku v roce 2010 a později, se náhradní doby pojištění budou započítávat v rozsahu 80 %. Avšak náhradní doby pojištění získané před rokem 2010 se započítávají v plné výši, vznikne-li nárok pojištěnce na starobní důchod před rokem 2019.

Potřebná doba pojištění se zjišťuje v období od skončení povinné školní docházky do dne, od něhož se přiznává starobní důchod.

Výše procentní výměry

Výše procentní výměry obecného starobního důchodu činí 1,5 % výpočtového základu za každý celý rok doby pojištění do vzniku nároku na starobní důchod. Výše procentní výměry však nesmí být nižší než 770 Kč měsíčně.

Pokud pojištěnci vznikne nárok na starobní důchod, ale nadále vykonává výdělečnou činnost, má pojištěnec 3 možnosti zvýšení procentní sazby starobního důchodu, a to:

- starobní důchod nepobírat – procentní výměra se zvyšuje o 1,5 % výpočtového základu za každých 90 kalendářních dnů výdělečné činnosti
- pobírat polovinu starobního důchodu – procentní výměra se zvyšuje o 1,5 % výpočtového základu za každých 180 dnů výdělečné činnosti

- starobní důchod pobírat v plné výši – procentní výměra se zvyšuje o 0,4 % výpočtového základu za každých 360 kalendářních dnů výdělečné činnosti

3.2.2 Předčasný starobní důchod

Nárok na tento důchod před rokem 2010 vznikl pojištěnci tehdy, pokud doba pojištění činila nejméně 25 let a do dosažení důchodového věku chybělo nejvýše 3 roky.

Nárok na předčasný starobní důchod od roku 2010 vzniká pojištěnci tehdy, jestliže splní potřebnou dobu pojištění pro nárok na obecný starobní důchod a pojištěnec dosáhl:

- aspoň věku 60 let, pokud důchodový věk činí aspoň 63 let nebo
- do dosažení důchodového věku chybí nejvýše 3 roky, pokud je důchodový věk nižší než 63 let.

Výše procentní výměry předčasného starobního důchodu činí 1,5 % výpočtového základu za každý celý rok doby pojištění. I zde platí, že výše procentní výměry nesmí být nižší než je 770 Kč za měsíc. Výše procentní výměry se před rokem 2010 snižovala o 0,9 % vyměřovacího základu za každých i započatých 90 kalendářních dnů z doby ode dne, od kterého se přiznává předčasný starobní důchod do dosažení důchodového věku. Výše procentní výměry po roce 2009 se však sníží za každých i započatých 90 kalendářních dnů z doby ode dne, od kterého se přiznává předčasný starobní důchod, do dosažení důchodového věku o:

- 0,9 % výpočtového základu za období prvních 720 kalendářních dnů
- 1,5 % výpočtového základu za období od 721. kalendářního dne

Toto krácení je podle nové úpravy u předčasných starobních důchodů trvalé. V dřívější úpravě byly předčasné starobní důchody rozděleny na dočasně snížené a na trvale snížené předčasné starobní důchody.

Pokud trvá výdělečná činnost pojištěnce, pojištěnci nevzniká právo na výplatu předčasného starobního důchodu.

3.3 Invalidní důchod

Účelem invalidního důchodu je hmotně zabezpečit pojištěnce v souvislosti s dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem. Dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav je stav, který trvá déle než jeden rok.

Pojištěnci vznikne nárok na invalidní důchod při splnění těchto podmínek:

- invalidita
- pojištěnec splnil potřebnou dobu pojištění nebo se pojištěnec stal invalidním následkem pracovního úrazu nebo nemocí z povolání
- pojištěnec nedosáhl věku 65 let

3.3.1 Invalidita

Invalidita se hodnotí podle procentního poklesu pracovní schopnosti. Pojištěnec je invalidní, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu poklesla schopnost vykonávat soustavnou výdělečnou činnost nejméně o 35 %. Jsou stanoveny 3 stupně invalidity:

- invalidita prvního stupně – pokles pracovní schopnosti nejméně o 35 % a nejvýše o 49 %
- invalidita druhého stupně – pokles pracovní schopnosti nejméně o 50 % a nejvýše o 69 %
- invalidita třetího stupně – pokles pracovní schopnosti nejméně o 70 %

Výše uvedená úprava je nová od roku 2010. Ve dřívější úpravě se rozlišoval invalidní důchod na plný invalidní důchod a částečný invalidní důchod. Částečně invalidním se stal ten pojištěnec, jehož schopnost soustavné výdělečné činnosti poklesla nejméně o 33 %, avšak ne více než o 66 %. Pokud pojištěnci poklesla pracovní schopnost o 66 % a více, stal se pojištěnec plně invalidním.

Stupeň invalidity řeší posudková komise při OSSZ. Při posuzování bere komise v úvahu konkrétní zdravotní stav, schopnost vykonávat práce, které odpovídají tělesnému, duševnímu a smyslovému stavu. Přihlíží také ke stávající výdělečné činnosti pojištěnce, dosaženému vzdělání, eventuální možnosti rekvalifikace apod.

3.3.2 Potřebná doba pojištění

Potřebná doba pojištění je odstupňována podle věku pojištěnců a činí nejméně u pojištěnce ve věku:

- do 20 let méně než 1 rok
- od 20 let do 22 let 1 rok
- od 22 let do 24 let 2 roky
- od 24 let do 26 let 3 roky
- od 26 let do 28 let 4 roky
- nad 28 let 5 let

Do potřebné doby pojištění se započítávají doby pojištění, náhradní doby pojištění, ale také doba studia v České republice. Počítá se doba studia před dosažením 18 let věku a prvních 6 let studia po dosažení 18 let věku. Doba studia se započítává pro účely splnění podmínky potřebné doby pojištění, nikoliv již pro stanovení výše invalidního důchodu.

Potřebná doba pojištění se zjišťuje ze stanovených období. U pojištěnce do 28 let věku se potřebná doba pojištění zjišťuje z období před vznikem invalidity v rámci celého období před dosažením příslušného věku. U pojištěnce staršího 28 let se potřebná doba pojištění zjišťuje z posledních deseti let před vznikem plné invalidity. U pojištěnce staršího 38 let se podmínka potřebné doby pojištění považuje za splněnou, byla-li tato doba získána v období posledních 20 let před vznikem invalidity; potřebná doba pojištění činí přitom 10 let.

3.3.3 Výše procentní výměry

Výše invalidního důchodu závisí na stupni invalidity a na získané době pojištění. Do doby pojištění se započítává i dopočtená doba. Výše procentní výměry invalidního důchodu za každý rok doby pojištění činí:

- 0,5 % výpočtového základu měsíčně, jde-li o invaliditu prvního stupně
- 0,75 % výpočtového základu měsíčně, jde-li o invaliditu druhého stupně
- 1,5 % výpočtového základu měsíčně, jde-li o invaliditu třetího stupně

Procentní výměra invalidního důchodu nesmí klesnout pod částku 770 Kč.

3.3.4 Dopočtená doba

Dopočtená doba je doba od vzniku nároku na invalidní důchod do dosažení důchodového věku pro nárok na starobní důchod. U žen se bere v úvahu věk ženy, která nevychovala žádné dítě. U mužů důchodový věk, který je stanoven pro ženu stejného data narození, která nevychovala žádné dítě.

Dopočtená doba se nebere do úvahy, pokud invalidita vznikla v důsledku úmyslného poškození zdraví a také tehdy, pokud by si pojištěnec způsobil invaliditu při páčání úmyslného trestného činu.

Dopočtená doba se krátí, pokud v období od 18 let věku do vzniku nároku na invalidní důchod je nějaké období nekryté dobou pojištění nebo dobou studia.

3.3.5 Mimořádný invalidní důchod

Invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně se vyplácí i v případě, pokud pojištěnec:

- dosáhl alespoň 18 let věku
- má trvalý pobyt na území České republiky
- je invalidní ve třetím stupni, invalidita vznikla před dosažením 18 let věku
- nebyl účasten pojištění po potřebnou dobu

Výše základní výměry je stejná jako u všech ostatních druhů důchodů – tedy 2230 Kč. Procentní výměra činí 45 % výpočtového základu.

3.3.6 Trvání nároku na invalidní důchod

Poskytování invalidního důchodu předpokládá, že trvá invalidita. Poživatel invalidního důchodu může být výdělečně činný. Není ani důležitá výše výdělku, musí se ale jednat o práci, kterou je schopen poživatel invalidního důchodu vykonávat s ohledem na svůj zdravotní stav. Zdravotní stav poživatelů je průběžně sledován posudkovou komisí.

Nárok na invalidní důchod zaniká dnem, kterým poživatel dosáhl věku 65 let. Tímto dnem vzniká poživateli nárok na starobní důchod.

3.3.7 Souběh nároků na starobní a invalidní důchod

Při souběhu nároků na starobní a na invalidní důchod se vyplácí jen jeden důchod, a to vždy ten vyšší. Pokud by byly splněny podmínky nároku ve stejné výši, vyplácí se ten důchod, který si občan zvolí. Občan má nárok na výplatu pouze jednoho přímého důchodu.

3.4 Vdovský a vdovecký důchod

Tento důchod je dávka, která slouží k dorovnání životní úrovně po úmrtí manžela nebo manželky.

3.4.1 Nárok na vdovský a vdovecký důchod

Vdovský důchod náleží ženě po úmrtí manžela. Nárok vznikne vdově po manželovi, který byl poživatelem starobního nebo invalidního důchodu. Nárok vznikne i v případě, že zemřelý žádný z těchto důchodů nepobíral, ale ke dni smrti splnil podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod. Nárok vznikne i tehdy, pokud zemřel následkem pracovního úrazu. Na vdovecký důchod má nárok muž po úmrtí manželky, která splňovala výše uvedené podmínky.

Tento důchod náleží rok po úmrtí manžela (manželky). Po uplynutí jednoho roku má vdova (vdovec) nárok na důchod pokud:

- pečuje alespoň o jedno nezaopatřené dítě
- pečuje o dítě, které je závislé na péči jiné osoby ve stupni II, III či IV
- pečuje o svého rodiče nebo o rodiče zemřelého manžela, který s ní žije v domácnosti a který je závislý na péči jiné osoby ve stupni II, III či IV
- je invalidním ve třetím stupni
- dosáhne aspoň věku o 4 roky nižšího, než je důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození nebo dosáhne důchodového věku, pokud je důchodový věk nižší

Nárok na vdovský (vdovecký) důchod vzniká znovu, pokud se splní některá z výše uvedených podmínek do 5 let po zániku dřívějšího nároku na vdovský (vdovecký) důchod.

Nárok na vdovský (vdovecký) důchod zaniká v okamžiku uzavření nového manželství. Nárok zaniká také dnem první moci rozhodnutí soudu o tom, že vdova (vdovec) úmyslně způsobila smrt manžela jako pachatel, spolupachatel nebo účastník trestného činu.

3.4.2 Výše procentní výměry

Výše procentní výměry vdovského (vdoveckého) důchodu je 50 % procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který měl nebo by měl zemřelý manžel (manželka) v době smrti.

3.4.3 Souběh nároků na starobní a vdovský nebo vdovecký důchod

Při souběhu nároků na starobní a na vdovský (vdovecký) důchod se vyplácí vyšší důchod v plné výši a z druhého důchodu se vyplácí polovina procentní výměry. Pokud je výše důchodů stejná, krátí se tímto způsobem vdovský (vdovecký) důchod.

3.5 Sirotčí důchod

Účelem sirotčího důchodu je částečně přispět k hmotnému zabezpečení osiřelého, nezaopatřeného dítěte.

3.5.1 Nárok na sirotčí důchod

Na sirotčí důchod má nárok nezaopatřené dítě, jestliže zemřel rodič či osvojitel dítěte nebo jiná osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů. Nárok vzniká tehdy, pokud rodič či jiná osoba, která převzala dítě do péče, byli poživateli starobního nebo invalidního důchodu nebo ke dni smrti splnili podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod anebo zemřeli následkem pracovního úrazu.

Oboustranně osiřelé nezaopatřené dítě má nárok na sirotčí důchod po obou z rodičů. Nárok na sirotčí důchod nevzniká po úmrtí pěstouna.

Nárok na sirotčí důchod vzniká ode dne úmrtí osoby, po které vzniká nárok na důchod. Nárok na sirotčí důchod trvá tak dlouho, jak dlouho trvá nezaopatřenost dítěte. Nárok na důchod zaniká, pokud by osiřelé dítě bylo osvojeno. Pokud by oboustranně osiřelé dítě bylo osvojeno jen jednou osobou, zaniká nárok na ten sirotčí důchod, který náleží po osobě, kterou osvojitel nahradil.

3.5.2 Nezaopatřenost dítěte

Za nezaopatřené dítě se pro nárok na sirotčí důchod považuje dítě do ukončení povinné školní docházky a poté nejdéle do dosažení 26 let věku, pokud:

- se soustavně připravuje na budoucí povolání
- se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro úraz či nemoc
- z důvodu dlouhodobého nepříznivého zdravotního stavu je neschopné vykonávat výdělečnou činnost

- dítě od skončení povinné školní docházky do 18 let věku, pokud je evidováno u Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci

3.5.3 Výše procentní výměry

Procentní výměra sirotčího důchodu činí 40 % procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, na který měl nebo by měl zemřelý nárok v době smrti.

U oboustranně osiřelého dítěte základní výměra náleží pouze jednou a procentní výměra se vypočítá po každém ze zemřelých rodičů.

3.6 Penzijní připojištění

Penzijní připojištění představuje doplňkový systém důchodového pojištění. Účelem penzijního připojištění je zabezpečit doplňkový příjem k důchodům z důchodového pojištění a tím přispívat k udržení přiměřené životní úrovně.

3.6.1 Charakteristika penzijního připojištění

- jedná se o doplňkový důchodový systém, který je upraven zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením
- penzijní připojištění mohou provádět pouze penzijní fondy, jejichž vznik povoluje Česká národní banka
- jde o dobrovolný systém, který vzniká na základě smlouvy uzavřené mezi účastníkem penzijního připojištění a penzijním fondem
- v penzijním připojištění má významnou roli stát. Stát poskytuje státní příspěvky ve prospěch účastníků penzijního připojištění. Stát ale také vykonává dozor prostřednictvím státních institucí nad činností penzijních fondů
- penzijní fondy jsou povinny převážnou část zisku ze své činnosti použít ve prospěch účastníků penzijního připojištění
- existují 2 typy smluv, tzv. staré smlouvy a tzv. nové smlouvy. Staré smlouvy odpovídají právní úpravě před účinností zákona č. 170/1999 Sb., kterým se mění zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením. Nové smlouvy již byly sjednány za účinnosti tohoto zákona.

3.6.2 Penzijní fond

Jedná se o právnickou osobu se sídlem na území České republiky. Právní forma penzijního fondu je akciová společnost. Zakladatelem penzijního fondu může být jak fyzická osoba, tak i právnická osoba, nelze ji však založit na základě veřejné nabídky akcií. Akcie mohou být pouze na jméno a musí mít stejnou jmenovitou hodnotu. Základní kapitál penzijního fondu činí 50 000 000 Kč. Zakladatelé musí splatit celý základní kapitál pouze peněžitými vklady a musí být splacen ještě před povolením o vzniku penzijního fondu.

3.6.3 Účastník penzijního připojištění

Účastníkem penzijního připojištění může být každá fyzická osoba starší 18 let s trvalým pobytem na území České republiky. Účast na penzijním připojištění není podmíněna účastí na důchodovém pojištění a ani zde není podmínka trvání zaměstnání. Účastníkem penzijního připojištění se může stát i poživatel starobního důchodu či jiného důchodu z důchodového pojištění.

Účastníkem penzijního připojištění se může stát také fyzická osoba starší 18 let s bydlištěm na území jiného členského státu EU, pokud je v ČR účastna důchodového pojištění nebo veřejného zdravotního pojištění.

3.6.4 Nároky z penzijního připojištění

Z penzijního připojištění se poskytují dávky:

- penze
- jednorázové vyrovnání
- odbytné

Penze

Penze u nových smluv je doživotní pravidelná výplata peněžní částky. U starých smluv se za penzi považuje pravidelná výplata peněžní částky po stanovenou dobu.

Z penzijního připojištění se poskytují starobní, invalidní, výsluhové a pozůstalostní penze. Nárok na starobní penzi u nových smluv vzniká přiznáním starobního důchodu z důchodového pojištění nebo dosažením minimálně 60 let věku. U starších smluv vzniká nárok po dosažení minimálně 50 let věku. Přiznáním invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně (dříve přiznáním plného invalidního důchodu) vzniká nárok na invalidní penzi. Podmínky pro nárok na poskytnutí

výsluhové penze je splnění minimální doby penzijního připojištění, tj. minimálně 180 kalendářních měsíců, což je základ ze zákona. Pozůstalostní penze náleží fyzické osobě, kterou účastník určil ve smlouvě. Je spojena s úmrtím účastníka penzijního připojištění, ale musí být také splněny další podmínky, které stanovuje penzijní plán, např. podmínka placení příspěvků po určitou dobu.

Jednorázové vyrovnání

Jednorázové vyrovnání náleží účastníku místo penze za podmínek, které jsou stanoveny v penzijním plánu.

Odbytné

Odbytné náleží účastníku penzijního připojištění, který zaplatil příspěvky aspoň za 12 kalendářních měsíců, jeho penzijní připojištění trvalo alespoň 12 měsíců a jeho pojištění zaniklo. Výše odbytného je úhrn zaplacených příspěvků a podílu na výnosech hospodaření penzijního fondu.

3.6.5 Příspěvky na penzijní připojištění

Minimální výše příspěvku účastníka penzijního připojištění je 100 Kč měsíčně, maximální částka není stanovena.

Ministerstvo financí poskytuje ze státního rozpočtu státní příspěvky ve prospěch účastníků penzijního připojištění. Výše příspěvku je odstupňována dle výše příspěvku placeného účastníkem.

Státní příspěvky u nových smluv

- výše příspěvku účastníka 100-199 Kč – státní příspěvek 50 Kč + 40 % z částky nad 100 Kč
- výše příspěvku účastníka 200-299 Kč – státní příspěvek 90 Kč + 30 % z částky nad 200 Kč
- výše příspěvku účastníka 300-399 Kč – státní příspěvek 120 Kč + 20 % z částky nad 300 Kč
- výše příspěvku účastníka 400-499 Kč – státní příspěvek 140 Kč + 10 % z částky nad 400 Kč
- výše příspěvku účastníka 500 Kč a více – státní příspěvek 150 Kč

Státní příspěvky u starých smluv

- výše příspěvku účastníka 100-199 Kč – státní příspěvek 40 Kč + 32 % z částky nad 100 Kč

- výše příspěvku účastníka 200-299 Kč – státní příspěvek 72 Kč + 24 % z částky nad 200 Kč
- výše příspěvku účastníka 300-399 Kč – státní příspěvek 96 Kč + 16 % z částky nad 300 Kč
- výše příspěvku účastníka 400-499 Kč – státní příspěvek 112 Kč + 8 % z částky nad 100 Kč
- výše příspěvku účastníka 500 Kč a více – státní příspěvek 120 Kč

3.6.6 Daňová podpora penzijního připojištění

Peněžní plnění, které zaměstnavatel poskytuje za svého zaměstnance penzijnímu fondu, se považuje za příjem ze závislé činnosti. Do limitu 24 000 Kč je toto plnění osvobozeno od daně z příjmů.

Od základu si může zaměstnanec, jako nezdánitelné části základu daně, odečíst platbu příspěvků na penzijní připojištění. Částka, kterou lze odečíst, je úhrn zaplacených příspěvků ve zdaňovacím období, která je snížena o 6 000 Kč. Maximální částka, kterou lze takto odečíst je 12 000 Kč.

4 Reformy důchodového systému

Již několik let slyšíme, že dosavadní důchodový systém je dlouhodobě neudržitelný, především díky demografickému vývoji, proto je zavedení důchodové reformy pro Českou republiku nezbytné.

4.1 Reforma dle PES

Poradní expertní sbor – PES byl založen při Ministerstvu financí a při Ministerstvu práce a sociálních věcí. PES, v médiích často označovaný i jako Bezděkova komise, tvoří V. Bezděk, J. Fialka, M. Frankl, M. Gellová, K. Hájková, J. Hoidekr, P. Kohout, J. Král, J. Rusnok, V. Samek.

4.1.1 Doporučení závěrečné zprávy PES z června 2010

V doporučení PES se nachází např. sdělení, že ten, kdo si nebude spořit i nad rámec povinného reformovaného důchodového systému, bude riskovat pokles životní úrovně po odchodu do penze. V závěrečné zprávě se nachází i informace, že nejvhodnější doba pro důchodovou reformu již minula, proto je vhodné nastartovat důchodovou reformu co nejdříve.

PES doporučuje, vlivem prodlužování střední délky života, postupné zvyšování důchodového věku dle současné právní úpravy. PES navrhuje možnost zavedení zaměstnaneckých penzijních pojištění pro riziková a zvláště namáhavá zaměstnání. Tyto pojištění, dle návrhu PES, by měly být placeny z prostředků zaměstnavatelů, popř. pojištěnců.

PES dále navrhuje odstranění možnosti vlády valorizovat důchody. Důchody by se měly valorizovat jen v situacích, které stanovuje zákon, tedy určitá míra inflace a 1/3 růst průměrné reálné mzdy. Doporučuje postupný přechod na cenovou valorizaci vyplácených důchodů.

Dále PES doporučuje zrušení doživotní výplaty vdovských a vdoveckých důchodů s tím, že toto opatření by se nedotklo již přiznaných důchodů. Koncept vdovských a vdoveckých důchodů je dle Bezděkovy komise značně nákladný a účel těchto důchodů se již přežil a nemá opodstatněný účel.

Doporučení PES je také snížení pojistné sazby ze současných 28 % o 5 procentních bodů na 23 %. Toto snížení by bylo kryto sjednocením sazeb DPH na 19 %. PES se domnívá, že snížení sazby na 23 % bude mít kladný účinek na trh

práce a na ekonomický růst. Toto snížení povede i k vymazávání rozdílů v postavení mezi OSVČ a zaměstnanci.

Bezděková komise také doporučuje vytvoření Jednotného inkasního místa pro výběr pojistného a daní.

PES považuje za vhodné řešit otázku souběhu důchodu a pracovního příjmu zdaněním důchodu. Toto zdanění důchodu by se netýkalo těch, pro které je důchod jediným příjmem.

Mezi další návrhy PES patří např. postupné prodlužování rozhodného období až k hodnocení celoživotního příjmu pojištěnce. Doporučuje také snížení stropu pojistného na trojnásobek průměrné mzdy. Dále také navrhuje pravidelně aktualizovat definici invalidity, aby nedocházelo k neopodstatněným výplatám invalidních důchodů.

PES doporučil vytvoření druhého fondového pilíře. U tohoto bodu se však Bezděková komise jednoznačně neshodla, proto vytvořila dvě varianty:

1. varianta - většinová

První pilíř navrhovali i nadále průběžný, tedy byly by z něho vypláceny současné důchody, do tohoto pilíře by tedy plynulo 20 % z 23% sazby pojistného. Druhý pilíř navrhoval PES jako fondový, který by byl financovaný ze zbývajících 3 %. Účast v obou pilířích by měla být povinná pro osoby mladší 40 let. Naspořené prostředky z druhého pilíře budou vyplaceny pouze formou doživotní výplaty, v případě úmrtí pojištěnce by zde byla eventuální možnost dědění. Třetí pilíř by i nadále mělo tvořit penzijní připojištění se státním příspěvkem.

2. varianta

I v tomto návrhu činí sazba pojistného 23 %. První pilíř je i v tomto případě průběžný. Druhý pilíř navrhoval PES fondový. Dle tohoto návrhu by se odvádělo 3 % z odvodu na sociální pojištění do fondového pilíře za předpokladu, že minimálně stejnou částkou by si do tohoto pilíře spořil pojištěnec z vlastních prostředků. Vstup do druhého pilíře by v tomto případě byl dobrovolný. Pokud by se vstoupilo do fondového pilíře, stala by se účast povinná. I zde by naspořené prostředky z druhého pilíře byly vyplaceny pouze formou doživotní anuity s možností zdědění těchto prostředků. Třetí pilíř, tedy penzijní připojištění, by bylo zachováno za stejných podmínek pro ty účastníky, kteří by nevstoupili do druhého pilíře.

4.2 Vládní reforma důchodového systému k datu 15. 3. 2011

Současný návrh důchodové reformy, kterou vytvořila vládní koalice, vyplývá z toho, že si lidé mladší 35 let od roku 2013 budou moci převést dobrovolně 3 procenta ze svého sociálního pojištění na individuální účty u penzijních společností. Do prvního průběžného pilíře by místo současných 28 % přispívali jen 25 % ze svého vyměřovacího základu. Podmínkou však je, že každý pojištěnec, který by se rozhodl vstoupit do druhého fondového pilíře, by musel platbu navýšit o 2 % ze své hrubé mzdy. Vstup do tohoto pilíře by měl být závazný, tzn. pokud by se do druhého fondového pilíře pojištěnec rozhodl vstoupit, odejít z tohoto systému již nelze. Koaliční návrh se zabývá i pojištěnci, kteří jsou starší než 35 let. Těmto občanům bude umožněn v tzv. přechodném období vstup do druhého pilíře. Po skončení přechodného období již nebude možno vstoupit do fondového pilíře po dosažení 35 let.

Dle návrhu by měly existovat 4 profily investičních fondů rozdělených dle rizikovosti těchto fondů. Nejkonzervativnější profil bude investovat jen do státních dluhopisů České republiky. Jde tedy o profil s velmi malou mírou rizika, ale výnos se zde neočekává příliš vysoký. Riziko je tedy rovno riziku zkrachování České republiky. Tento profil bude vhodný převážně pro občany, kteří mají těsně před penzí. Druhý profil bude vkládat peníze jak do českých státních obligací, tak také do kvalitních dluhopisů jiných zemí. Tento typ fondu bude vhodný převážně pro občany ve středních letech. Poslední dva fondy, vyvážený a dynamický, budou nabízet investice s možností vyššího výnosu, ale samozřejmě je s nimi spjato vyšší riziko. Tyto druhy fondů bude vhodné především pro mladé lidi, kteří do druhého pilíře vstupují. Počítá se s variantou, že posledních několik let před odchodem do důchodu se bude muset z rizikovějších fondů přejít do fondů konzervativních, tedy do těch fondů, kde riziko nulového nebo záporného výnosu je velmi malé.

Úspory z fondového pilíře nebude možné čerpat jednorázově. Výplata z druhého pilíře bude formou doživotní penze nebo formou doživotní penze s možností pozůstalostní penze na tři roky. Třetí variantou je výplata formou renty po dobu dvaceti let. V případě úmrtí by výplata po zbylou dobu pokračovala formou pozůstalostní penze ve stejné výši. Pokud by člověk, který si spoří ve fondovém pilíři, zemřel dříve než by z tohoto systému začal čerpat, stávají se úspory z tohoto pilíře součástí dědického řízení. Člověk, který dosáhne důchodového věku, ale rozhodne

se i nadále pracovat, si může spořit delší dobu a může si odsunout začátek čerpání peněz z druhého pilíře.

Třetí pilíř, tedy penzijní připojištění se státním příspěvkem, bude fungovat i nadále. Pro ty, kteří jsou penzijně připojištění již nyní, bude zachován fond, který má povinnost hospodařit beze ztrát, tedy přinejhorším roční zhodnocení ve výši 0 %. Lidé, kteří vstoupí do penzijního připojištění v roce 2013, nárok na hospodaření beze ztrát mít nebudou. Penzijní fondy se tedy transformují, mohou přinášet možnost vyšších výnosů, ale bude s nimi spjato samozřejmě vyšší riziko. Nárok na státní příspěvek bude zřejmě od vyšší částky, než je tomu nyní. Je to z důvodu motivace lidí, aby do fondů vkládali více prostředků, aby se lidé lépe zabezpečili na stáří. Zda bude i nadále zachována možnost daňového zvýhodnění penzijního připojištění, není jisté.

V souvislosti s penzijní reformou dojde ke změně daně z přidané hodnoty. Peníze, které stát získá navíc touto změnou, by měly být použity na krytí deficitu důchodového účtu, tedy účtu, ze kterého se vyplácí důchod současným penzistům. Prvním návrhem bylo sjednocení sazby DPH na 20 % s výjimkou několika základních potravin, které měly zůstat ve snížené sazbě 10 %. Nový návrh vládní koalice počítá pro rok 2012 se zvýšením snížené sazby DPH ze současných 10 % na 14 % a od roku 2013 by se sazby DPH měly bez výjimky sjednotit na 17, 5 %.

Každý občan, který má své rodiče v důchodu, bude mít možnost poslat jedno procento z pojistného ze své hrubé mzdy přímo svým rodičům na přilepšení jejich důchodu. Tato možnost nebude vázána vstupem do druhého pilíře. Občan si bude moci zvolit, jestli přispěje otci nebo matce. O toto procento, které vyloučíme ze státního průběžného systému, nebude krácen občanův budoucí důchod.

4.3 Porovnání návrhu PES s návrhem vládní koalice

Na návrhu důchodové reformy vládní koalice je patrné, že se zčásti řídila doporučeními Bezděkovy komise.

Návrh vládní koalice se ale přeci jen liší. A to např. v tom, že PES doporučovala snížení sazby sociálního pojištění na 23 % a vládní koalice tuto sazbu chce ponechat na nynější úrovni. Koalice se spíše inspirovala 2. variantou fondového pilíře, tedy aby byl vstup do druhého pilíře dobrovolný a aby si do něj občané vkládali i nad rámec sociálního pojištění. Vláda navrhuje vstup do druhého pilíře pro občany mladší 35 let, PES však navrhoval možnost občanů vstoupit do tohoto pilíře u občanů

mladších 40 let. V obou návrzích reformy by nebylo možné jednorázové čerpání prostředků z fondového pilíře.

Vláda také na doporučení PES hodlá financovat důchodovou reformu zvýšením nepřímých daní, a to zejména sjednocením sazby DPH, ne však na navrhovaných 19 %, ale na 17,5 %.

Oba návrhy počítají s penzijním připojištěním se státním příspěvkem jako součástí třetího pilíře důchodového systému.

Vláda na rozdíl od PES zatím neuvažuje o zavedení zaměstnaneckých fondů pro zvláště riziková a namáhavá povolání. Také v této první etapě důchodové reformy neuvažuje o zrušení doživotní výplaty vdovských a vdoveckých důchodů. Vláda však do budoucna s tímto zrušením počítá.

4.4 Důchodový systém na Slovensku

Reforma důchodového systému na Slovensku započala v roce 2004. Před tímto datem existoval v SR tzv. klasický či tradiční důchodový systém založený na systému průběžného financování. Tento klasický důchodový systém byl na Slovensku však značně nespravedlivý a z dlouhodobého hlediska neudržitelný. Nespravedlnost původního důchodového systému spočívala především v tom, že byla stanovena maximální výše důchodu a výše důchodu jednotlivých občanů nezohledňovala jejich původní výdělek a výši odvodu do Sociální pojišťovny.

Nově utvořený důchodový systém začal na Slovensku fungovat již 1. 1. 2005. Důchodový systém na Slovensku se skládá ze dvou systémů. Občané SR se mohou od 30. 6. 2006 rozhodnout, zda chtějí mít svůj budoucí důchod financován z jednoho nebo ze dvou pilířů důchodového systému.

První možnost je ta, že občan SR může nadále zůstat v prvním pilíři. Zde odvádí pojištění do Sociální pojišťovny a v budoucnu bude důchod od Sociální pojišťovny dostávat. Výše tohoto důchodu bude záviset na počtu odpracovaných let a na výši výdělku oprávněného.

V druhé variantě si může občan SR zvolit přechod do druhého pilíře, jehož součástí jsou důchodové fondy. Výše odvodu pojistného se nemění, jen se tento odvod rozdělí rovným dílem mezi první a druhý pilíř. Občan v budoucnu tedy bude získávat důchod ze dvou zdrojů, a to první část ze Sociální pojišťovny a druhou část bude dostávat z důchodových fondů.

Soukromé důchodové fondy fungují pod kontrolou státu. Peníze se zde ukládají na osobním důchodovém účtu občana a tyto peníze je možné dědit. Výše důchodu z druhého pilíře závisí na počtu odpracovaných let a na výši výdělku, ale zejména závisí na zhodnocení vložených peněz v těchto fondech.

4.4.1 Charakteristika pilířů důchodového systému

Důchodový systém v SR je po reformě založený na třech pilířích, které představují tři zdroje financování důchodu.

První pilíř slouží k průběžnému financování důchodů, tzn. odvody do Sociální pojišťovny, slouží na výplatu současných důchodů. Účast v tomto pilíři je povinná, ale významnou změnou je, že se zde po reformě důchodového systému uplatňuje princip zásluhovosti.

Druhý pilíř je kapitalizační, soukromý a vstup do tohoto systému je nepovinný. Sociální pojišťovna odvede příspěvky do důchodových fondů s cílem zhodnotit je na finančních trzích. Narozdíl od prvního pilíře se nejedná o průběžné financování důchodů, ale občan si zde spoří na svém důchodovém účtu. Společnosti, které spravují důchodové fondy, jsou povinny založit tři druhy fondů s rozdílnou mírou rizika, a to růstový důchodový fond, vyvážený důchodový fond a konzervativní důchodový fond.

V růstovém důchodovém fondu je možné maximálně 80 % čisté hodnoty majetku investovat do akcií. Růstový fond je tedy nejrizikovější, jeho cílem je zajistit pokud možno co nejvyšší výnos. Tento fond lze doporučit spíše mladým lidem, kteří do druhého pilíře vcházejí.

U vyváženého důchodového fondu nesmí hodnota akciových investic překročit 50 % čisté hodnoty majetku a nejméně 50 % čisté hodnoty majetku musí být investováno do dluhopisů a peněžních investic. Cílem vyváženého fondu je zajistit vyvážený výnos, riziko je zde mírné.

V konzervativním důchodovém fondu se může investovat pouze do dluhopisů a peněžních investic. Tento fond je vytvořen pro občany před odchodem do důchodu, protože jeho smyslem je udržet hodnotu peněz.

Přechod mezi těmito fondy není zakázán. Při určení důchodového fondu se také přihlíží na věk spořitele. Po dovršení 47 let věku nemůže být spořitel účasten v růstovém fondu a po dovršení 55 let věku nemůže být účasten ve vyváženém důchodovém fondu.

Třetí pilíř je doplňkový důchodový systém, do kterého může občan přispívat bez ohledu na to, jestli se rozhodl vstoupit do druhého pilíře či nikoliv. Jedná se vlastně o naše penzijní připojištění.

4.4.2 Podsystemy důchodového pojištění

Na Slovensku existují dva podsystemy důchodového pojištění, a to starobní pojištění a invalidní pojištění.

Ze systému starobního pojištění se poskytují tyto důchody:

- starobní důchod
- předčasný starobní důchod
- vdovský a vdovecký důchod
- sirotčí důchod

Ze systému invalidního pojištění se poskytují tyto důchody:

- invalidní důchod
- vdovský a vdovecký důchod
- sirotčí důchod

Tab. 4.1 Průměrný měsíční důchod v SR v EUR

Rok	Starobní důchod	Předčasný starobní důchod	Invalidní důchod	Vdovský důchod	Sirotčí důchod
2005	234,45	264,59	176,59	163,91	76,84
2006	249,85	263,26	185,02	172,71	101,44
2007	266,24	269,70	199,03	184,03	109,87
2008	283,54	280,82	209,88	194,51	116,17
2009	305,15	302,91	224,84	209,75	124,34

Zdroj: Portal.statistids.sk

Sazba pojistného na starobní pojištění z vyměřovacího základu činí:

- zaměstnanec 4 %
- zaměstnavatel za zaměstnance 14 %
- OSVČ – povinně důchodově pojištěná 18 %
- dobrovolně důchodově pojištěná osoba 18 %

Sazba pojistného na invalidní pojištění z vyměřovacího základu činí:

- zaměstnanec (s výjimkou zaměstnance, který je důchodově pojištěný pro přiznání starobního důchodu anebo předčasného starobního důchodu) 3 %
- zaměstnavatel za zaměstnance (s výjimkou za zaměstnance, který je důchodově pojištěný pro přiznání starobního důchodu anebo předčasného starobního důchodu) 3 %
- OSVČ – povinně důchodově pojištěná (s výjimkou osoby, která je důchodově pojištěná pro přiznání starobního důchodu anebo předčasného starobního důchodu) 6 %
- dobrovolně důchodově pojištěná osoba (s výjimkou osoby, která je důchodově pojištěná pro přiznání starobního důchodu anebo předčasného starobního důchodu) 6 %

4.5 Porovnání důchodové reformy SR s návrhem vlády ČR

Jak již bylo zmíněno, Slovensko již důchodovou reformu nastartovalo, jsou tedy před Českem o krok napřed. Slovensko si zvolilo vhodnější dobu pro započetí reformy důchodového systému, protože reformu Slováci stihli zavést ještě před nástupem finanční krize.

Na první pohled připadá návrh vlády velice podobný se současným důchodovým systémem SR, ale jsou zde rozdíly. Slovenský důchodový systém se skládá ze tří pilířů, což je shodné s návrhem vlády.

První pilíř je jak v České republice, tak na Slovensku povinný a vyplácí se z něj současné důchody. Druhý pilíř je fondový a vstup do tohoto pilíře je v SR dobrovolný, stejně tak jako je tomu v návrhu koalice. Na Slovensku však není povinnost, že pokud se občan rozhodne vstoupit do druhého pilíře, spořit si ještě nad rámec odvodu pojistného ze své mzdy. Naproti tomu u návrhu vlády se počítá s tím, že pokud občan vstoupí do druhého pilíře, musí si ještě k tomu povinně spořit 2 % ze své hrubé mzdy. Odvod do druhého pilíře je však na Slovensku vyšší,

než o jakém se uvažuje v návrhu vlády. Na Slovensku jde totiž celá polovina z důchodového pojištění, tedy 9 %, do druhého pilíře. Podle návrhu vlády by do fondového pilíře šly 3 % ze důchodového pojištění.

Na Slovensku jsou zavedeny tři typy penzijních fondů dle míry výnosnosti a míry rizika těchto fondů. V České republice se počítá se zavedením čtyř druhů těchto fondů, které budou také rozděleny dle míry rizika a výnosnosti. V Česku se počítá, že posledních několik let před odchodem do důchodu se bude muset přecházet do stabilnějších, tedy méně rizikových fondů, jak je tomu i na Slovensku.

Třetí pilíř je v obou případech dobrovolné spoření občanů na stáří, u nás tedy penzijní připojištění se státním příspěvkem.

4.6 Návrh mé důchodové reformy

Dle mého názoru, je chyba, že důchodová reforma v České republice ještě neproběhla. Start důchodové reformy je finančně značně nákladný, proto se domnívám, že vhodné období pro zavedení důchodové reformy bylo období kolem roku 2005, kdy ekonomika dosahovala svého vrcholu.

Souhlasím se zvyšováním důchodového věku, jak je tomu podle současné právní úpravy. Dle mého názoru by se ale mělo přihlížet k náročnosti a rizikosti vykonávané práce a podle toho by se hranice odchodu do důchodu snížila např. o rok či dva. Člověk, který pracoval např. 20 či 30 let v těžkém provozu, nebude fyzicky schopen tuto práci vykonávat až do svých 65 let. Samozřejmě je také správný argument, ať si dotyčný najde jinou práci nebo změni obor svého zaměstnání. Myslím si ale, že v České republice nejsou lidé zvyklí měnit často místo, druh nebo dokonce obor vykonávané práce. Většinou u nás lidé změni za život pouze 3 až 4 zaměstnání. Také se domnívám, že český trh práce není příliš pružný. Především tomu tak je v regionech s vysokou nezaměstnaností nebo v obcích či v malých městech, kde často jeden podnik zaměstnává například i půl obce. V těchto oblastech se tedy obor a zaměstnání měni obtížněji.

Vládní navrhovaný důchodový systém tří pilířů je podle mě vhodný. I ve většině států Evropy jsou zavedeny tři pilíře důchodového systému, jde tedy o již prověřený systém. První pilíř musí být průběžný, z něho jsou vypláceny současné důchody. Druhý pilíř by měl být fondový a myslím si, že by nebylo špatné zavést zaměstnanecké fondy. Zaměstnavatelé by mohli přispívat do těchto fondů nad rámec toho, co jsou povinni odvádět do SP. Příspěvek do těchto fondů by si

zaměstnavatelé mohli odečíst ve svém daňovém přiznání jako odčitatelnou položku základu daně.

Vstup do druhého pilíře by měl být povinný, neboť se domnívám, že pokud bude dobrovolný vstup do druhého pilíře, mnoho lidí se ho nezúčastní. Dle mého názoru se lidé budou obávat toho, že fond může hospodařit i ve ztrátě. Nemyslím si však, že by byla vhodná garance státu spojená s povinností fondů hospodařit beze ztrát, tedy maximálně s ročním výnosem 0 %. Je zapotřebí vytvořit několik typů penzijních fondů, které budou pracovat s jinou mírou rizika a s jinou očekávanou výnosností, a občané by si mezi těmito typy volili. Samozřejmě ale hospodaření těchto fondů bude pod přísnou kontrolou státu.

Do druhého pilíře bych navrhovala vkládat 4 či 5 % z odvodu na důchodové pojištění. Toto procento bych navrhovala postupně mírně zvyšovat, takže např. v roce 2030 by se do druhého pilíře odvádělo 6% z odvodu na důchodové pojištění a v roce 2040 by se odvádělo 7 či 7,5 % z odvodu na důchodové pojištění.

Třetí pilíř by mělo tvořit penzijní pojištění, popř. životní pojištění. Nemyslím si, že by měl zůstat zachovaný státní příspěvek k tomuto pojištění.

Také bych navrhovala snížení pojistného na důchodové pojištění ze současných 28 % a to o 2 či 3 procentní body, což by mělo pozitivní vliv na trh práce a také ke snížení rozdílu v postavení zaměstnanců a OSVČ. Toto snížení příjmů by bylo nahrazeno sjednocením sazby DPH.

Zrušila bych doživotní výplatu vdovských důchodů. Myslím si, že tento důchod již ztrácí své opodstatnění. Ponechala bych jejich výplatu pouze na jeden rok. Výplata by pokračovala pouze v případě, že se manžel či manželka zemřelého stará o jejich nezaopatřené dítě.

Také bych zdanila důchod těm, kteří při pobírání důchodu zároveň pracují na hlavní pracovní poměr.

V souvislosti s důchodovou reformou, která si vyžádá vynaložení značných finančních prostředků, bude zapotřebí navýšení příjmů do státního rozpočtu. Toto navýšení by se mělo dít převážně zvýšením nepřímých daní, a to převážně zvýšením sazby DPH. Navrhovala bych sjednocení sazby DPH na 19 %, ovšem s určitými výjimkami. Sníženou sazbu DPH 9 % bych ponechala u potravin a produktů kulturního zaměření, jako jsou např. knihy, vstupné na koncerty, divadelní a filmové představení apod.

Nezvyšovat sazbu u potravin navrhuji, neboť se domnívám, že by navýšení cen potravin vedlo ke zhoršení životní situace především důchodců, rodin s nízkými příjmy či rodin s dětmi.

Ponechat sníženou sazbu u produktů kulturního zaměření chci proto, neboť dle mého názoru by se kultura měla podporovat. Zvýšení cen povede k opačnému efektu. V rozvoji kultury dojde ke stagnaci, protože umělci již nebudou mít snahu začít s něčím novým. Bude se stále častěji sahat ke komerčním představením, které se u diváků osvědčily, a tudíž instituci zajistí příjmy.

5 Závěr

Cíle bakalářské práce, které jsem si stanovila v úvodu, jsem naplnila.

V této bakalářské práci jsem definovala postavení důchodového pojištění v rámci sociálního zabezpečení. Nejvyšší část z odvodu na sociální pojištění tvoří právě odvod na důchodové pojištění.

Dále se mi v této práci podařilo charakterizovat vývoj důchodového pojištění od vzniku Československa až do dnešní doby. Důchodové pojištění se u nás řídilo nejprve předpisy Rakouska-Uherska a postupně byly přijímány předpisy nové. Rozšiřoval se počet a výše poskytovaných dávek. Po roce 1989 se důchodový systém novelizoval a byl zaveden doplňkový důchodový systém – penzijní připojištění se státním příspěvkem. K významné změně dochází k 1. 1. 2010. S účinností k tomuto datu dochází k prodlužování důchodového věku a také byla nově vymezena definice invalidity.

Také jsem charakterizovala základní principy a základní pojmy z oblasti důchodového pojištění. Dále jsem v práci popsala základní ukazatele pro výpočet důchodu. Mezi tyto ukazatele patří např. rozhodné období, výpočtový základ, osobní vyměřovací základ, důchodový věk apod. Bez znalostí těchto pojmů bych nebyla schopna pochopit výpočet jednotlivých druhů důchodů.

Důchodový systém v České republice se skládá z pěti druhů důchodů, které jsou vypláceny z jednoho systému pojištění. Naproti tomu na Slovensku jsou zavedeny dva systémy, a to starobní pojištění a invalidní pojištění. Dle mého názoru je důchodový systém v České republice spravedlivější než důchodový systém na Slovensku. V České republice např. není tak výrazný rozdíl mezi výší starobního a plného invalidního důchodu, na Slovensku je tento rozdíl markantnější.

Myslím si, při stanovení výše důchodu jsou u nás v nevýhodě lidé s vyššími příjmy. Tito lidé nejvíce vycítí změnu při odchodu na důchod. U občanů s nízkými a středními příjmy poměr mezi důchodem a minulým příjmem z výdělečné činnosti není tak výrazný.

Dle mého názoru je také nutné vyřešit problém souběhu nároku na starobní důchod s výdělečnou činností. Mnoho těchto lidí totiž nedělá, jak se lidově říká, na procenta, ale pobírá důchod i pracuje. Je to neefektivní a dle mého názoru by těmto lidem měl být důchod daněn, jako je to u příjmů z výdělečné činnosti.

Nemyslím si, že je vhodné ponechávat doživotní výplatu vdovských a vdoveckých důchodů. Dle mého názoru by zrušení tohoto důchodu nevedlo k výraznému snížení životní úrovně těch, co tento důchod pobírají.

Jak je již v této práci zmiňováno, reforma důchodového systému je v České republice nezbytná. Doufám tedy, že se jí podaří v nejbližší době schválit.

Seznam literatury

[1] KOLEKTIV AUTORŮ. *Účetnictví podnikatelů*. 1. vyd. Ostrava : VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2009. 205 s. ISBN 978-80-248-2149-8.

[2] PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik*. 11. aktualit. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 128 s. ISBN 978-80-247-3292-3.

[3] PŘIB, J; VOŘÍŠEK, V. *Důchodové předpisy s komentářem*. 6. aktualit. vyd. Olomouc: ANAG, 2010. 543 s. ISBN 978-80-7263-585-6.

[4] VOŘÍŠEK, V. *Pomýšlíte na důchod?*. 3. aktualiz. vyd. Praha : ASPI, 2007. 164 s. ISBN 978-80-7357-318-8.

[5] VYBÍRAL, V. a kol. *Mzdové účetnictví 2010 : praktický průvodce : [zásadní změny v předpisech k 1. 1. 2010]*. 13. vyd. Praha : Grada Publishing, 2010. 379 s. ISBN 978-80-247-3347-0.

[6] TRÖSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení* 5. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. 379 s. ISBN 978-80-7400-322-6.

[7] ZACHA, D. *Hodnotenie ekonomických a sociálnych opatrení*. 1.vyd. Bratislava: INEKO, 2007. 122 s. ISBN 978-80-89026-25-8.

[8] ŽENÍŠKOVÁ, M. *Pojistné na sociální zabezpečení zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných: s komentářem a příklady k 1. 1. 2010*. 2. aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2010. 143 s. ISBN 978-80-7263-579-5.

Seznam internetových odkazů a zákonů

[9] *CT24.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-03-15]. Dohoda o reformě penzí: dobrovolné spoření a jedna DPH : Důchodová reforma : Ekonomika : ČT24 . Dostupné z WWW: <<http://www.ct24.cz/ekonomika/duchodova-reforma/115788-dohoda-o-reforme-penzi-dobrovolne-sporeni-a-jedna-dph/>>.

[10] *Czso.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-04-1]. Průměrná výše starobního důchodu v České republice. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/dyngrafy.nsf/graf/cr_od_roku_1989_duchod>.

[11] *FinExpert.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-03-15]. Penzijní reforma a dobrovolně povinné spoření na důchod - FinExpert.cz. Dostupné z WWW: <<http://finexpert.e15.cz/penzijni-reforma-a-dobrovolne-povinne-sporeni-na-duchod>>.

[12] *IDNES.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-03-14]. Jak spořit na penzi bez fondů? Otázky a odpovědi o reformě - iDNES.cz. Dostupné z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/jak-sporit-na-penzi-bez-fondu-otazky-a-odpovedi-o-reforme-pej-/ekonomika.aspx?c=A110311_204038_ekonomika_abr>.

[13] *Maag.euba.sk* [online]. 2010 [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://maag.euba.sk/documents/pravnaupravadochsystemu.pdf>>.

[14] *MPSV.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-03-15]. MPSV.CZ : Současný systém penzí je dlouhodobě neudržitelný (Právo). Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/10288>>.

[15] *Mu.dashofer.sk* [online]. 2009 [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://mu.dashofer.sk/ukazky/02.pdf?PHPSESSID=6ee3a8a6ab2fa1fc0bfb0e6f6e609c2b>>.

[16] *Portal.gov.sk* [online]. 2010 [cit. 2011-03-10]. Ústřední portál verejnej správy-Občan-Agenty-Dôchodkové fondy a osobné dôchodkové účty. Dostupné z WWW: <<http://portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx?CatID=39&aid=910>>.

[17] *Portal.statistids.sk* [online]. 2011 [cit. 2011-03-10]. Dostupné z WWW: <<http://portal.statistics.sk/files/KrajskeSpravy/KE/gender2010/cela/rodova-rovnost-2010.pdf>>.

[18] *Scribd.com* [online]. 2010 [cit. 2011-03-11]. Závěrečná zpráva Bězděkovy komise. Dostupné z WWW: <<http://www.scribd.com/doc/32767448/Zav%C4%9Bre%C4%8Dna-zprava-B%C4%9Bzd%C4%9Bkovy-komise>>.

[19] Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

[20] Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

[21] Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů

[22] Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Seznam zkratk

č. – číslo

ČR – Česká republika

ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení

ČSÚ – Český statistický úřad

DPH – daň z přidané hodnoty

EU – Evropská unie

EUR – eura

inv. – invalidní

Kč – české koruny

KD – počet kalendářních dnů za rozhodné období

min. – minimálně

OSSZ – Okresní správa sociálního zabezpečení

OSVČ – osoby samostatně výdělečně činná

PES – Poradní expertní sbor

RVZ – roční vyměřovací základ

Sb. – sbírky

SR – Slovenská republiky

tab. – tabulka

VD – počet vyloučených kalendářních dnů v rozhodném období

VVZ – Všeobecný vyměřovací základ

záv. - závislé

Prohlášení o využití výsledků diplomové (bakalářské) práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....

jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

.....

Seznam příloh

Příloha č. 1 Obecný důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1968